

Викладене вище свідчить, що існуючий підхід стосовно ступеня участі держави в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки має ситуативний характер і потребує доопрацювання. У цьому контексті пропонується визначити на рівні Закону України «Про управління об'єктами державної власності» коло повноважень наглядових рад, яке не може бути звужено при затвердженні статутів окремих суб'єктів господарювання (включно з повноваженнями, про які йдеться у Рекомендаціях ОЕСР), а також встановити правило, згідно з яким питання, що належать до виключної компетенції наглядової ради суб'єкта господарювання державного сектору економіки, не можуть вирішуватися іншими органами. Це дозволить запобігти втручання державних органів в управління поточною діяльністю зазначених господарських організацій, і разом з тим не позбавляє державу можливості захищати у разі потреби свої інтереси у відносинах із цими суб'єктами господарювання, зокрема, шляхом припинення повноважень членів наглядової ради, які неналежним чином виконують свої обов'язки.

Реалізація наведених вище пропозицій сприятиме покращенню стану корпоративного управління у державному секторі економіки України та наближенню його до стандартів ОЕСР, що є однією із складових забезпечення інтеграції України в європейський економічний простір.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Коваль Ірина Федорівна,
доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

В умовах глобалізації кожна країна змушена розвиватись, створювати і впроваджувати нові ідеї, технології, удосконалювати спосіб виробництва

товарів і послуг в бік його інноваційності, створювати умови для залучення інвестицій. Права на інтелектуальні продукти стають предметом міжнародної торгівлі, складовою трансферу технологій. Забезпечення реалізації і захисту цих прав розглядається як пріоритетне завдання для кожної економічно розвиненої держави.

У правовій системі України право інтелектуальної власності як комплексне правове утворення займає важливе місце. Різноманіття способів і форм використання об'єктів інтелектуальної власності в різних сферах суспільного життя, розвиток інтернет технологій і цифрової економіки, поява віртуальних товарів ставлять перед державою завдання покращення існуючого рівня охорони і захисту прав творців, патентовласників, інших учасників відповідних правовідносин.

З огляду на зазначене, актуальним є визначення шляхів удосконалення охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Україні з урахуванням євроінтеграційних завдань і потреб економічного розвитку.

За оцінками європейських експертів законодавство про охорону об'єктів інтелектуальної власності в цілому відповідає міжнародним стандартам. Більше того, за кількістю патентів Україна займає передові місця на європейському просторі. Проте показники практичної реалізації інтелектуальних продуктів і створення наукоємної продукції залишаються низькими, що характерно для рівня виживання, а не зростання. За даними Всесвітнього економічного форуму – «Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 рр.», незважаючи на велику кількість вчених та інженерів, а також частку людей, які мають вищу освіту, Україна має посередній рейтинг за підіндексом «Інновації» та низькі значення показників «Державні закупівлі новітніх технологій і продукції», «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР», «Технологічна готовність». Відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 році, Україна – на 46 місці серед 50 досліджуваних країн. При цьому наша країна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (50 місце), що свідчить про низький рівень

застосовуваних технологій та виробництво товарів з низькою доданою вартістю, і потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (48 місце). За даними Держстату, кількість дослідників в Україні стрімко скорочується (зі 133 744 осіб у 2010 році до 59 392 у 2017 році), наукоємність ВВП у 2017 р. становила лише 0,45 %, динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна (у 2017 році відбулося скорочення кількості підприємств промисловості, що провадили інноваційну діяльність, на 9% порівняно з 2016 р. до 16,2% всіх промислових підприємств), хоча окремі приклади інноваційного підприємництва та високих технологій, що успішно розвиваються, у нашій економіці існують¹⁷⁸.

Важливим поштовхом для зрушень в інноваційній сфері виступає інтеграція країни в європейський простір і підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію). Угода про асоціацію містить главу 9 «Інтелектуальна власність»¹⁷⁹, мета якої визначена через дві складові (ст. 157): 1) спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін; 2) досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

На даний час розроблено більше десяти законопроектів, спрямованих на імплементацію положень Угоди, жоден з яких Верховною Радою України не прийнято. Останнім є проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності» (реєстр. № 9385 від 10.12.2018 р.). Метою цього законопроекту визначено забезпечення досягнення європейського рівня охорони прав інтелектуальної

¹⁷⁸ Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року (проект). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitku-ukraini.pdf>.

¹⁷⁹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014 р. № 75. Ст. 2125.

власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, виконання зобов'язань, взятих Україною відповідно до Угоди про асоціацію. У Висновку Головного науково-експертного управління від 29.03.2019 р. зазначено, що за результатами розгляду законопроекту в першому читанні його доцільно направити на доопрацювання з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій.

Угода про асоціацію містить важливі положення щодо особливостей охорони прав на різні об'єкти інтелектуальної власності (умови правової охорони, термін дії охорони, зобов'язання стосовно захисту прав, відповідальності за порушення прав і т.д.), імплементація яких в національне профільне законодавство про інтелектуальну власність сприятиме підвищенню рівня правової охорони. Разом з тим, слід зазначити, що Угода про асоціацію не торкається безпосередньо питань створення сприятливих умов для впровадження новітніх технологій і розвитку інновацій. Тому подальше удосконалення законодавства в цій частині має не обмежуватись імплементацією положень Угоди про асоціацію, а й втілювати позитивний національний досвід європейських країн у сфері комерціалізації інтелектуальних продуктів.

Досвід європейських країн (зокрема, Франції, Фінляндії) характеризується широким співробітництвом держави, наукового середовища і бізнесу у сфері комерціалізації нових технологій. Серед форм такої кооперації важливе місце займають як договірні моделі зв'язків державного і приватного партнерів, так і організаційні, зокрема у вигляді спеціалізованих структур, які забезпечують реалізацію науково-дослідних програм. При цьому характерною є значна фінансова допомога з боку держави (субсидії, позики, співфінансування).

В Україні державно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності не отримало широкого розвитку. Брак державного фінансування інноваційних проєктів, неефективність використання бюджетних коштів, що спрямовуються на науку та інноваційний розвиток, корупційні ризики в частині розподілу і

використання бюджетних коштів стримують інноваційні процеси. Підтримка з боку держави має будуватись на ролі держави як замовника прогресивних інноваційних рішень зі збільшенням фінансування наукових і прикладних досліджень і розробок на конкурсній основі з обов'язковим доведенням результатів досліджень до стадії впровадження в реальний сектор економіки.

Характерною для національної інноваційної системи є нерозвиненість ринку інтелектуальної власності, що значно знижує можливості товаровиробників у модернізації та удосконаленні виробничих процесів, правомірному користуванні перевагами, набутими правовласниками передових науково-технічних розробок і відомих торговельних марок. Це вимагає створення відповідної інфраструктури зв'язку між попитом на інноваційний продукт і його пропозицією. Йдеться про технологічні платформи, бази даних, біржі інтелектуальної власності, які мають забезпечувати комунікацію між бізнесом і державою, з одного боку, і представниками дослідницьких структур (науковці, студенти), з іншого боку.

Слід також враховувати, що інноваційній діяльності властивий високий ризик, який зумовлений непередбачуваністю попиту на нову інноваційну продукцію, значним розривом у часі між витратами і доходами, що за умови неефективності важелів стимулювання цієї діяльності з боку держави також стримує розвиток інноваційної діяльності.

Негативне значення має і недостатнє розуміння в реальному секторі економіки особливостей обліку, оцінки інтелектуальних продуктів, питань їх комерціалізації, інноваційного маркетингу і менеджменту. Це, у свою чергу, потребує проведення заходів з навчання інноваціям із залученням зарубіжних фахівців, експертів, покращення якості освіти, починаючи зі школи, з питань охорони і захисту прав інтелектуальної власності, комерціалізації інтелектуальної власності.

Окремим напрямом удосконалення є підвищення рівня захищеності прав на об'єкти інтелектуальної власності, враховуючи збільшення різноманіття і масштабів правопорушень та зловживань у сфері набуття і неправомірного

використання об'єктів інтелектуальної власності. Останнім часом з прийняттям нових редакцій процесуальних кодексів створено умови для удосконалення механізму судового захисту прав. Для покращення ситуації у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності у найближчий час почне діяти Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який має забезпечити професійний розгляд спорів про захист прав інтелектуальної власності в межах однієї юрисдикції.

У 2017 – 2018 роках відбулось реформування державної системи охорони інтелектуальної власності, а саме: ліквідовано Державну службу інтелектуальної власності України, повноваження якої передано до Міністерства економічного розвитку і торгівлі; створено Державну організацію «Національний офіс інтелектуальної власності» (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 24.05. 2018 р. № 718).

Разом з тим слід зазначити, що відповідно до Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затв. Розпорядженням КМУ від 01.06.16 № 402-р, передбачено створення національного органу інтелектуальної власності на базі державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». Проте державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» створена як окрема юридична особа. За статутом – це державна некомерційна організація, яка належить до управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі, що має виконувати стратегічні завдання держави щодо інтелектуальної власності, а також поточні доручення Міністерства. Вказана організація акумулюватиме кошти (збори), пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, та розподіляти їх між іншими органами. Статут цієї організації та Наказ Міністерства про її створення не створюють чіткого розуміння місця ДО “Національний офіс інтелектуальної власності” в системі державного управління охороною інтелектуальної власності, враховуючи також, що вказана юридична особа зареєстрована за КВЕД – 72.20 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і

гуманітарних наук». Отже, наразі замість спрощення і оптимізації системи державного управління має місце її ускладнення, що негативно сприймається користувачами публічних послуг у цій сфері.

Вищенаведене свідчить, що удосконалення охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в контексті євроінтеграції має комплексний характер і передбачає проведення законотворчої роботи як в частині імплементації положень Угоди про асоціацію, так і поза її межами – щодо удосконалення форм і способів комерціалізації інтелектуальних продуктів, розвитку державно-приватного партнерства, створення прозорої системи державного управління сферою інтелектуальної власності з урахування позитивного досвіду європейських країн.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

***Ковтун Ірина Броніславівна,**
кандидат наук з державного управління, доцент, проректор з нормативного та науково-методичного забезпечення Хмельницького університету управління та права*

***Терещенко Тетяна Василівна,**
кандидат економічних наук, доцент, декан факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права*

Забезпечення економічної безпеки регіону – це здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування в межах їхніх повноважень правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на захист інтересів усіх суб'єктів економічних відносин від негативних чинників зовнішнього та внутрішнього впливу, з метою створення необхідних умов для сталого соціально-економічного розвитку регіону. Виходячи із того, що найвищою цінністю відповідно до Конституції України визнано людину, основою концепції забезпечення економічної безпеки регіону повинен бути людиноцентрикований підхід до формування економічної політики та усієї системи заходів, спрямованих на її реалізацію.